

Національний педагогічний університетт ім. М.П. Драгоманова / Л.Є. Просандєєва. – К., 2012. – 440 с.

7. Равкин З.И. Ценностные ориентации как одна из основ стратегии образования и предмет историко-педагогических исследований / З.И. Равкин // Аксиологические аспекты историко-педагогического обоснования стратегии развития отечественного образования. – М, 1994. – С. 6–14.

8. Слостенин В.А. Введение в педагогическую аксиологию: [учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед.] / В.А. Слостенин, Г.И. Чижакова. – М.: Изд. центр «Академия», 2003. – 192 с.

Лисун Л.В.

студентка,

Науковий керівник: Романюк О.В.

кандидат психологічних наук, викладач,

Національний університет «Острозька академія»

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДИТИНИ З ДОРΟΣЛИМ

В сучасній психології маємо небагато досліджень, спеціально присвячених вивченню міжособистісної взаємодії дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Тим часом, це надзвичайно важливий період соціального, а відтак і комунікативного розвитку особистості, становлення зв'язків дитини з оточуючими людьми, формування засад учбової діяльності. Прийняття нової для себе соціальної ролі школяра, розвиток здатності вибудовувати власну поведінку та формування очікувань щодо поведінки інших людей (як однолітків, так і дорослих) робить дітей у цей період надзвичайно чутливими до вироблення комунікативних навичок (Г.С. Абрамова, Т.П. Гаврилова). Водночас лише в небагатьох дослідженнях (передусім, А.К. Маркової, З.Г. Кісарчук, Г.А. Цукерман) йдеться про підготовку дітей цього віку до спілкування, про розвиток у них комунікативних умінь, від чого, власне, залежить успішність їх спільної пізнавальної діяльності.

У низці праць доведено, що наявність сприятливих умов міжособистісної взаємодії школярів, педагогів і школярів, батьків і дітей

є значущим чинником створення позитивної соціальної ситуації розвитку дитини цього віку (Л.І. Божович, С.Д. Максименко, С.Г. Якобсон). Проте доводиться констатувати відсутність спеціальних досліджень, присвячених з'ясуванню особливостей міжособистісних взаємин дітей з дорослими у період дошкільної та початкової шкільної освіти

Досліджувалися особливості міжособистісних взаємин дітей з дорослими та однолітками в різних видах діяльності: пізнавальної (М.Г. Єлагіна, О.О. Смірнова), ігрової (Т.В. Антонова, К.В. Карасьова, Н.А. Короткова, С.Є. Кулачківська, С.О. Ладивір, Н.С. Пантіна), спільної самостійної (О.Л. Кононко, Ю.О. Приходько, Т.О. Піроженко, Т.О. Рєпіна, Р.К. Терещук, С.Г. Якобсон). З'ясовувалися соціально-психологічні чинники детермінації таких взаємин у дошкільному (Л.В. Артемова, О.І. Кульчицька, А.В. Пасічніченко, Т.В. Сенько) та молодшому шкільному (Л.І. Божович, О.В. Киричук, Л.С. Славіна) віці,

Подальший розвиток отримали ідеї стимулювання особистісного розвитку дітей шляхом оптимізації їх міжособистісних взаємин з дорослими. З'ясовані взаємозв'язки між низкою психологічних особливостей особистості, котрі зумовлюють певний характер міжособистісних взаємин дітей з дорослим, визначено ряд чинників та умов, що здійснюють вплив на оптимізацію міжособистісних взаємин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасній психології представлено різні підходи до дослідження міжособистісних взаємин, найбільш поширеними серед яких є: соціометричний (вивчаються взаємні вибори членів групи); соціокогнітивний (з'ясовуються особливості пізнання й оцінки іншої людини); діяльнісний (взаємини розглядаються як результат спілкування і спільної діяльності індивідів).

Проаналізовано дослідження (Т.В. Антонова, Л.І. Божович, О.Л. Венгер, М.Г. Єлагіна, К.В. Карасьова, Н.А. Короткова, С.Є. Кулачківська, С.О. Ладивір, П.О. Лахестик, М.І. Лісіна, В.С. Мухіна, Н.С. Пантіна, Т.О. Піроженко, В.В. Рубцов, А.Г. Рузьська, Т.В.Сенько, Л.С. Славіна, О.О. Смірнова, Г.М. Счастлива, А.Б. Ценципер, Г.А. Цукерман, Д.Б. Ельконін та інші), присвячені з'ясуванню специфіки спілкування та взаємин дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. На думку авторів, у старшому дошкільному віці розвивається позаситуативно-особистісна форма спілкування дитини з дорослими, завдяки чому вона встановлює різноманітні складні взаємини з оточуючими, засвоює уявлення про свої права й обов'язки, оволодіває нормами поведінки та долучається до моральних цінностей суспільства.

Дорослий при цьому стає носієм знань, вмінь і соціально-моральних норм, справедливим і добрим старшим товаришем, від якого очікують розуміння і співпереживання. Завдяки взаєминам з дорослими дитина починає усвідомлювати зміст як своїх дій, так і тієї соціальної ситуації, у контексті якої вони відбуваються, що нерозривно пов'язано з розвитком образу Я, усвідомленням себе як учасника спільної діяльності [5].

В психології «відносини» зазвичай розглядають в двох іпостасях: по – перше, як « зв'язок, залежність», а значить – як взаємовідносини, спілкування і, по – друге, як «думка, оцінка» і, значить, як соціальна установка, ціннісна орієнтація.

Наприклад, для В.Н. Мясищева відносини – «цілісна система індивідуальних вибіркового обдуманих зв'язків особистості з різними сторонами об'єктивної дійсності». Позитивний чи негативний досвід взаємовідносин особистості з іншими людьми формує її систему внутрішніх відносин до світу [4].

А для С.Л. Рубінштейна відносини – це, перш за все, «родова властивість людини, яка розкривається через відносини однієї людини до іншої». «Психологічний аналіз людського життя, направлений на розкриття відносин з іншими людьми, складає ядро життєвої психології». Відносини до інших генетично є більш ранньою формою, ніж відносини до себе і, на думку Рубінштейна, у дитини проявляється, як розуміння інших перш ніж самого себе [5].

Вказуючи на нечіткість самого поняття «відносини» і на не достатній розробленості шляхів і методів його вивчення, Л.І. Божович також розглядала суб'єктивний і об'єктивний аспект цього поняття, підкреслюючи, що тільки через вивчення відносин самої дитини до дійсності і, в першу чергу до суспільної діяльності, лежить шлях до вивчення її особистості.

Область прояву і формування відносин дитини з світом – це область спілкування і взаємодії; за словами А.А. Леонтева « спілкування є актуалізацією відносин».

Я.Л. Коломинський ввів у педагогічну психологію поняття «особисті взаємовідносини», які розуміються як особистісно значиме образне, емоційне, інтелектуальне відображення людьми один одного, яке представляє собою їх внутрішній стан [2].

Міжособистісні стосунки виникають в процесі спільної діяльності, а з часом набувають відносно самостійний характер. В. Абраменкова розкриває багатомірний характер відносин в дитячій групі, вважаючи,

що стосунки мають рівневу організацію функціонально-рольових, емоційно-оціночних і особистісно-сміслових зв'язків між дітьми.

Функціонально-рольові стосунки представлені у вигляді ролей, норм, цінностей, властивих даній культурі. Ці стосунки зафіксовані в специфічних для даної культури сферах соціальної життєдіяльності дітей: трудовій (самообслуговування), навчальній і ігровій [2].

Емоційно-оціночні стосунки проявляються в симпатії і антипатії, дружбі, прив'язаності. Головна функція – здійснення корекції поведінки ровесника у відповідності з «знаючими» нормами спільної діяльності. Якщо ровесник слідує цим нормам, то він оцінюється позитивно, якщо відходить від них, то виникають скарги дорослому, направлені бажанням дитини підтвердити норму.

Формування особистісно-сміслових відносин обумовлене переосмисленням в ході спільної діяльності соціальної позиції дитини. Це відношення, при яких мотив одного суб'єкта набуває для діючого з ним іншого суб'єкта особистісний зміст «значення – для – мене» [8].

Точно з'ясовано, що потреба у спілкуванні виникає і чітко проявляється вже в перші місяці життя дитини. Основою для її розвитку, як визначав Л.С. Виготський, є те, що будь яка потреба немовляти становить потребу до іншої людини. З роками ця потреба стає вибірковою. Так на другому році життя, між дітьми виникають різні контакти, які включають в себе і позитивні відносини, і негативні.

І особистісні, і ділові взаємовідносини зароджуються одночасно в перші дні перебування дитини в школі, але розвиваються вони неоднаково. Ділові відносини постійно обмірковано будуються педагогом. Особистісні ж відносини виникають на базі особистих симпатій дітей і не мають ніякого офіційного оформлення. Їх структура складається стихійно [3].

Список використаних джерел:

1. Бодалев А.А. Познание человека человеком: возрастной, гендерный, этнический и профессиональный аспекты / А.А. Бодалев, Н.В. Васина. – СПб.: Речь, 2005. – 323 с.

2. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество: учебник / В.С. Мухина. – 5-е изд., стер. – М.: Академия, 2000. – 456 с.

3. Мороз О.І. Формування міжособистісних взаємин дітей на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку (в умовах навчально-виховного комплексу «школа-дитячий садок»): автореферат дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / О.І. Мороз. – К., 2011. – 20 с.

4. Репина Т.А. Проблема полоролевой социализации детей: монография / Т.А. Репина; Рос. акад. образования, Моск. психол.-соц. ин-т. – М.: Изд-во Моск. психол.-соц. ин-та; Воронеж: МОДЭК, 2004. – 286 с.

5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – Москва; Санкт-Петербург; Нижний Новгород: Питер, 2009. – 712 с.

6. Смирнова Е.О. Общение, деятельность и межличностные отношения в концепции М.И. Лисиной // Вопросы психологии. – 2009. – № 2. – С. 116-124.

7. Смирнова Е.О. Особенности общения с дошкольниками / Е.О. Смирнова. – Москва: Издательский центр «Академия», 2000. – 185 с.

8. Щетинина А.М. Восприятие и понимание дошкольниками эмоционального состояния человека / А.М. Щетинина // Вопросы психологии. – № 3. – 1984. – С. 60–66.

Савчук І.В.

студентка,

Науковий керівник: Шугай М.А.

кандидат психологічних наук, доцент,

Національний університет «Острозька академія»

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ ЯКА ПЕРЕЖИВАЄ ДЕПРЕСИВНИЙ СТАН

Стрімкі темпи науково-технічного розвитку, динамізм соціальних процесів, оновлення морально-ціннісних орієнтирів, екологічна криза та інші кризові явища зумовлюють психологічне навантаження, викликають депресію, стрес та особистісну кризу, все це на сьогодні є планетарною хворобою ХХІ століття. В даний час різко збільшилась кількість осіб, особливо юнацького віку, які переживають депресію. Науковці стверджують, що світ буквально поглинає епідемія депресії, яка в свою чергу проявляється в різних формах депресивних станів, які негативно впливають на психіку особистості та загрожують її здоров'ю. В психолого-педагогічній літературі зазначається, що юнацький вік є останньою межею між дитинством та дорослістю, він розпочинається в період з 15-17 та триває до 23 років. Відомий дослідник Д. Б. Ельконін зазначав, що даному періоду притаманні два етапи: рання юність 15-18 років та безпосередньо юність 18-23 роки. Характеризуючи емоційну сферу сучасного юнацтва, такі дослідники як: Г. В. Крайг,